

VRSTE ČLOVEKOVIH PRAVIC IN SVOBOŠČIN PO USTAVI RS

Glede vprašanja razmerja posameznika in državne oblasti je mogoče razlikovati troje:

- **negativni status posameznika** - pravno stanje posameznika v katerega država ne sme posegati, temveč ga mora spoštovati in pravno varovati (veroizpoved, svoboda izražanja,....)
- **pozitivni status** oziroma aktivno delovanje države v korist posameznika, če ta tako zahteva
- **aktivni status** - pravica državljanov, da sodelujejo v političnem in družbenem življenju in drugih javnih zadevah.

Znane so še druge razvrstitve:

- osebne pravice in svoboščine
- politične pravice in svoboščine
- socialne in ekonomske pravice
- pravice narodnih skupnosti

OSEBNE PRAVICE IN SVOBOŠČINE

Z osebnimi pravicami in svoboščinami razumemo človekove pravice in svoboščine, ki varujejo fizično in osebno integriteto in dostojanstvo posameznika kot človeške osebnosti (to so absolutne pravice). Te so povezane so z dobrinami:

- osebna svoboda
- telesna integriteta
- čast in ugled
- svoboda vesti, idr.

So neprenosljive in nepodedljive ter neločljivo povezane z osebo nosilcem pravic

- Osebnostne pravice (v ožjem smislu), ki ščitijo telesno integriteto

- pravico do nedotakljivosti življenja
- prepoved mučenja
- pravica do osebne svobode

- odreditev in trajanje pripora pod točno določenimi pogoji
- nedotakljivost človekove osebnosti in dostojanstva
- svoboda gibanja
- nedotakljivost stanovanja
- tajnost pisem in drugih občil
- prepoved izročitve državljana
- prepoved spodbujanja k nestrpnosti in neenakopravnosti ter prepoved spodbujanja k vojni in nasilju
- pravica do povračila škode

Z ustavno določbo je človekovo življenje nedotakljivo, s tem v tesni povezavi je določba, da v Sloveniji ni smrtne kazni. Neposrednemu varovanju človekove fizične integritete je namenjena določba o prepovedi mučenja. Med pomembne pravice, ki varujejo telesno in duhovno integriteto

ljudi spada tudi pravica (varstvo) do osebne svobode. V ustavi je posebej zagotovljeno spoštovanje človekove osebnosti in njegovega dostojanstva v kazenskem in vseh drugih pravnih postopkih, prav tako pa tudi med odvzemom prostosti in med izvrševanjem kazni. Vsakdo ima tudi pravico do nedotakljivosti stanovanja, posebno pravico, ki dopolnjuje celovitost zaščite svobode osebnosti pa predstavlja varstvo tajnosti pisem in drugih občil. Državljanstvo Slovenije ureja zakon, v ustavi pa je zapisana pravica oz. "zaščita" naših državljanov pred izročitvijo le-teh tuji državi. Med osebne pravice pa lahko štejemo tudi prepoved spodbujanja k neenakopravnosti in nestrpnosti ter prepoved spodbujanja k nasilju in vojni.

- Osebne pravice, ki so pretežno vezane na duhovno in miselno sfero človeka

- svoboda izražanja
- pravica do popravka in odgovora
- svoboda vesti
 - pravica do ugovora vesti (ugovor vojaški dolžnosti - izpolnjevanje na drug način, ki ni v nasprotju z njegovimi prepričanji)
- pravica do izobraževanja in šolanja (izobraževanje je svobodno, osnovno šolanje obvezno)
- svoboda znanosti in umetnosti (intelektualna svoboda)
- pravice iz ustvarjalnosti, avtonomnost univerze in drugih visokih šol
- izražanje narodne pripadnosti
- pravica do uporabe svojega jezika in pisave

Pravice v kazenskem postopku:

- načelo zakonitosti v kazenskem postopku (nihče ne sme biti kaznovan za dejanje, za katero ni zakon določil, da je kaznivo in ni zanj predpisal kazni, še preden je bilo dejansko storjeno)
- domneva dolžnosti (nihče ne more veljati za krivega, dokler to ni ugotovilo sodišče)
- pravna jamstva v kazenskem postopku (tudi obdolženi mora imeti naslednje pravice: primeren čas in možnosti za pripravo obrambe, da se mu sodi v njegovi navzočnosti, da se brani sam ali z zagovornikom, da mu je zagotovljeno izvajanje dokaz v njegovo korist, da ni dolžan izpovedati zoper sebe ali svoje bližje ali priznati krivdo)
- pravica do rehabilitacije in odškodnine (če je bil po krivem obsojen)
- prepoved ponovnega sojenja o isti stvari

POLITIČNE PRAVICE IN SVOBOŠČINE

To so pravice in svoboščine, katerih smisel je v tem, da zagotovijo participacijo človeka in državljana v političnem življenju družbe, to je izražanja njegovega političnega bistva (omogočanje sodelovanja državljanov v političnem življenju družbe).

- **pravica do zbiranja in združevanja** (sodelovanje in povezovanje ljudi v posebnih organizacijah zaradi doseganja javnih ciljev)
- **volilna pravica** (pravica voliti in bit voljen po dopolnitvi 18 let)

- **pravica do sodelovanja pri opravljanju javnih zadev** (od tega, da lahko volijo člane predstavniških teles v državi, da lahko sodelujejo pri raznih oblikah osebnega izjavljanja)
- **pravica do peticije** (pisni sestavki, ki jih posamezniki ali skupine oseb posreduje neki organizaciji ali organu)
- **pravica do pribežališča** (azil - tujci, če je preganjan)

SODNO IN DRUGO VARSTVO (ZAŠČITA) PRAVIC IN SVOBOŠČIN

Po veljavni pravni ureditvi obstajajo razne oblike varstva pravic in svoboščin in sicer:

- sodno varstvo

Zagotovljeni sta sodno varstvo človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter pravica do odprave posledic njihove kršitve

- Upravnokazensko varstvo

Pogosto so kršitve človekovih pravic in svoboščin opredeljene kot prekršek, ki se obravnava in sankcije zanj izrekajo v postopku o prekrških. O njih na prvi stopnji odločajo sodniki za prekrške, o pritožbah na te odločitve pa Republiški senat za prekrške.

- Ustavna pritožba

Predstavlja posebno pravno sredstvo zoper kršitev ustavnih pravic, predvsem s posamičnimi akti državnih organov. Prizadetim omogoča, da njihov primer obravnava in o njem odloči ustavno sodišče.

VARUH ČLOVEKOVIH PRAVIC IN TEMELJNIH SVOBOŠČIN (OMBUDSMAN)

Imenuje ga državni zbor na predlog predsednika republike; mandatna doba je 6 let; je samostojen in neodvisen; nima sicer pooblastil za izrekanje sankcij zoper kršitelje, temveč daje mnenja, pripombe na nezakonito delo, kritizira izvrševalce, predlaga posamezne ukrepe, opozarja na nepravilnosti pri delu organov in konkretnih uslužbencev ter pristojnim organom predlaga (zahteva) tudi uporabo ustreznih sankcij; pomemben je predvsem njegov nadzor nad odločitvami izvršilne veje oblasti, nadzor nad sodišči (nima pristojnosti neposrednega poseganja v odločitve, ki so v pristojnosti sodnikov); njegova skrb za človekove pravice sega tudi na področje oboroženih sil; o svojih ugotovitvah sestavi za parlament posebno poročilo.